

BULGARİSTAN ÜLKE RAPORU

İÇİNDEKİLER

ŞEKİL LİSTESİ.....	3
TABLO LİSTESİ.....	3
GRAFİK LİSTESİ	3
KISALTMALAR.....	4
1. YENİ NORMALE GÖRE ÜLKE BULGARİSTAN	5
1.1. BULGARİSTAN'DA GENEL DURUM	5
1.2. PANDEMİNİN BULGARİSTAN'A OLUMSUZ ETKİLERİ	7
1.3. PANDEMİ SÜRECİNDE BULGARİSTAN GENELİNDE ALINAN TEDBİRLER	11
2. BULGARİSTAN PAZARINDA GÜNCEL DURUM	14
2.1. BULGARİSTAN'IN DIŞ TİCARET VERİLERİ	16
2.2. BULGARİSTAN'IN DIŞ TİCARETİNDE PAZAR PAYINA SAHİP ÜLKELER	17
3. BULGARİSTAN'IN TÜRKİYE İLE DIŞ TİCARETİ	18
4. BURSA'NIN BULGARİSTAN İLE DIŞ TİCARETİ	20
5. KAYNAKÇA.....	21

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Bulgaristan'da Haftalık COVID-19 Vaka Sayısı	6
Şekil 2: Bulgaristan'da Haftalık COVID-19'dan Ölen Kişi Sayısı	7
Şekil 3: Bulgaristan'da COVID-19 Kronolojisi	7
Şekil 4: 2009'dan 2021 yılına kadar Bulgaristan'da GSYİH'nin Önceki Yıl İle Karşılaştırıldığında Büyüme Oranı..	9
Şekil 5: 2009-2019 Yılları Bulgaristan'da Sektörel Dağılım (Mavi renk tarım, siyah renk sanayi ve gri renk hizmet sektörüdür)	15
Şekil 6: Bulgaristan'ın İhracat Verileri 2009-2019 (Milyar \$)	16
Şekil 7: Bulgaristan'ın İthalat Verileri 2009-2019 (Milyar \$)	16
Şekil 8: Bulgaristan'ın Dış Ticaret Dengesi 2009-2019 (Milyar \$)	17

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Bulgaristan'ın İhracat Yaptığı Başlıca Ülkeler (1.000 \$).....	17
Tablo 2: Bulgaristan'ın İthalat Yaptığı Başlıca Ülkeler (1.000 \$)	18
Tablo 3: GTS'ye Göre Türkiye'nin Dış Ticaret Verileri (Milyon \$).....	19
Tablo 4: GTS'ye Göre Türkiye'nin Bulgaristan İle Dış Ticareti (Milyon \$).....	19
Tablo 5: GTS'ye göre Türkiye'nin Bulgaristan İle Dış Ticareti (Milyon \$)	20
Tablo 6: ÖTS'ye Göre Bursa'nın Bulgaristan ile Dış Ticareti (\$).....	20

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: GTS'ye Göre Türkiye'nin Dış Ticaret Verileri (Milyon \$).....	19
---	----

KISALTMALAR

COVID-19 : Korona Virüs Hastalığı-19

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

DTÖ: Dünya Ticaret Örgütü

WHO: Dünya Sağlık Örgütü

GSYİH: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

GTS: Genel Ticaret Sistemi

IMF: Uluslararası Para Fonu

KDV: Katma Değer Vergisi

BGN: Bulgar Para Birimi

DEİK: Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu

UİB: Uludağ İhracatçılar Birliği

KOBİ: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler

KPMG: Klynveld, Peat, Marwick, Goerdeler

OHAL: Olağanüstü Hal

ÖTS: Özel Ticaret Sistemi

SARS: Şiddetli Akut Solunum Yetmezliği Sendromu (Severe Acute Respiratory Syndrome)

SARS-Cov-2: Şiddetli Akut Solunum Yolu Sendromu Koronavirüsü 2

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

vb.: ve benzeri

vs: vesaire

1. YENİ NORMALE GÖRE ÜLKE BULGARİSTAN

Dünya son üç ayda bugüne kadar örneği az görülmüş global bir kriz ve değişim yaşamaktadır. Bunun sonucu olarak tüm ekonomik faaliyetler farklı şekillerde etkilenmektedir. Bu süreçten payını almış olan Bulgaristan ilk Covid-19 vakasının görüldüğü 8 Mart 2020 tarihinden birkaç gün sonra ilan ettiği olağanüstü hal kararını takiben sosyal ve ekonomik hayatı derinden etkileyen bir dizi önlem almıştır.

Bulgaristan'ın alınan tedbirler bakımından virüs ile mücadelede bir çok Avrupa ülkesine göre daha başarılı olduğunu söylemek mümkündür. Ancak 25 Mart'ta açıklanan ekonomik destek paketinin ekonomik yaraları tamir etmede aynı derecede başarılı olabileceğini şimdiden söylemek oldukça zordur. Hükümetin destek kararlarını uygulamada hızlı olmakla birlikte büyük çoğunluğu küçük ve orta boy olan işletmelerin ihtiyaçlarını karşılamak konusunda ne derece başarılı olacağını görmek için zamana ihtiyaç vardır.

Birçok ülkede olduğu gibi Bulgar ekonomisinin bugünlerde karşı karşıya olduğu en önemli risk Covid-19 salgınının daha ne kadar süreceğine ve şiddetine ilişkin belirsizliktir. "AB ekonomilerine yüksek düzeyde entegre bir ekonomik yapıya sahip Bulgaristan için muhtemel resesyonun derinliği, bu resesyondan ne zaman ve ne ölçüde çıkabileceği; ana ticaret ortakları olan önde gelen AB ekonomilerinin krizin etkilerinden ne kadar ve ne zaman çıkacaklarına büyük ölçüde bağlıdır."

Bulgar ekonomisi %3,4'lük Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) artışı, rekor seviyede tırmanan istihdam ve iki haneli oranlarda artan ortalama ücret seviyeleri ile 2019 yılında güçlü bir performans sergilemiştir. 2019'un ikinci yarısında yavaşlayan ihracat artışına rağmen yılın sonunda cari işlemler dengesi GSYİH'nın %4'ü oranında fazla vermiştir.

Devam eden Covid-19 salgını büyük bir ihtimalle 2020 yılında ekonomiyi resesyona sürükleyecektir. 2019 yılı verilerine göre ihracatının GSYİH'ya oranı %49,2, ithalatının GSYİH'ya oranı %54,9, dış ticaretinin GSYİH'ya oranı %104,1 olan Bulgaristan birçok Orta ve Doğu Avrupa ülkesine göre daha dışa açık bir ekonomiye sahiptir. Bu nedenle de bölgesel ve küresel çapta meydana gelen gelişmelerden daha çok etkilenmekte, dışsal şoklara daha açık olmaktadır. Başbakan Boyko Borisov korona virüsün Avrupa'da görüldüğü ilk günlerde İsrail, Macaristan, Romanya, İtalya ve Avusturya liderleri ile yapmış olduğu video konferansta, ekonomik ve finans krizinin kapıyı çalmakta olduğunu söyleyerek dünyanın bu soruna çare araması gerektiğini vurgulamıştır.

Yetkililer tarafından yapılan açıklamalarda, virüsün ülkede yayılmasını önlemek için alınan tedbirlerin iş dünyasını etkilememesi sözü verilmiş, ancak Covid-19 salgınından etkilenen tüm ülkelerde olduğu gibi Bulgaristan'da alınan olağanüstü önlemler sonucunda ülke ekonomisi bir çok sorunla başa çıkmak zorunda kalmıştır.

1.1. BULGARİSTAN'DA GENEL DURUM

Çin Wuhan merkezli COVID-19 Türkiye dahil dünyanın birçok ülkesine yayılmış durumdadır. Ortaya çıktığı Aralık 2019'dan bu yana 197 ülke ve bölgeye yayılan virüs, küresel ölçekte 6 Ağustos itibarıyla 713.893 cana mâl olmuştur. COVID-19 salgınının, Bulgaristan'daki ilk vakası Plevne'den 27 yaşında bir erkek ve Gabrovo'dan 75 yaşında bir kadında 8 Mart 2020'de teyit edilmiştir. Ülkedeki hasta sayısının 23'e ulaşmasından sonra, Bulgaristan Parlamentosu 13 Mart'tan 13 Nisan'a kadar olağanüstü hal ilan etmek için oy birliğiyle karar vermiştir. Bir COVID-19 hastasıyla temas halinde olan veya denizaşırı bir bölgeden geri dönen vatandaşlar için 14 günlük koruyucu ev karantinası getirilmiştir. Virüs için pozitif test edilen hastalar için 21 günlük ev karantinası uygulanmaya başlanmıştır. Bu süre zarfı, bir hastanede veya evde tedavi edildikten sonra testin negatif olduğu günden itibaren sayılmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), COVID-19'un ilk verilerin gösterilenden daha esnek olduğunu belirledikten sonra, Ulusal Kriz Yönetimi Personeli, karantina sürecini bir

haftadan 28 güne çıkarmıştır. COVID-19 vakalarının günlük bazda artmasıyla birlikte, 1 Nisan'da Bulgar hükümeti parlamentodan olağanüstü hali 13 Mayıs'a kadar uzatmasını istemiştir.

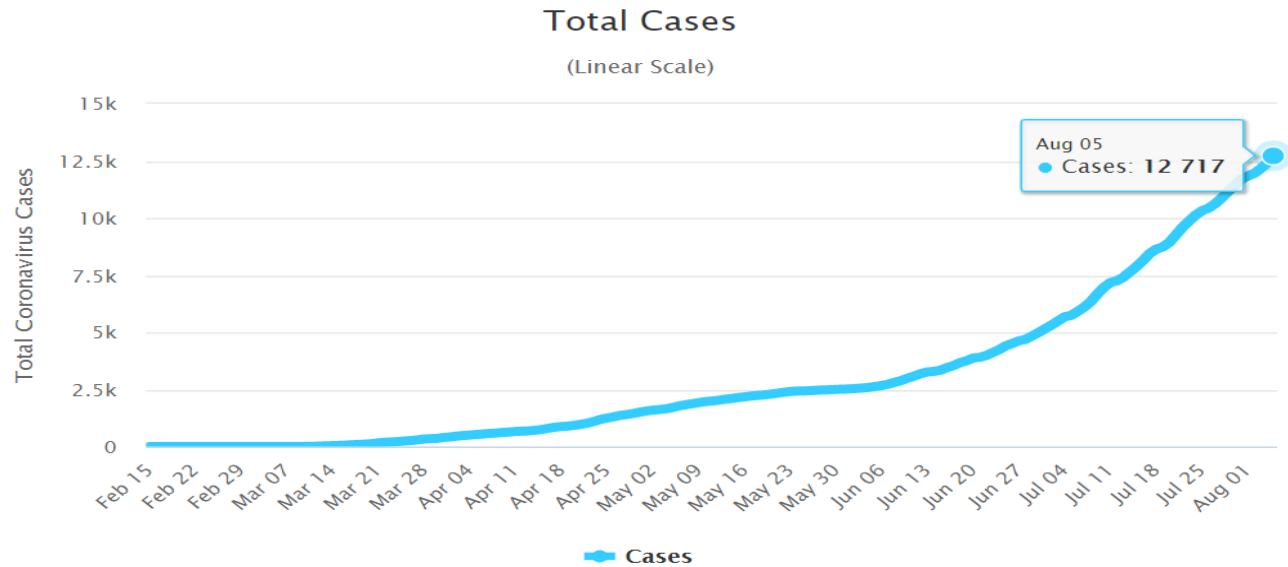
6 Ağustos 2020 tarihi itibarıyla, tüm Bulgar illerine yayılmış 12.717 resmi olarak teyit edilmiş vaka bulunmaktadır, bunların 424'ü virüs nedeniyle hayatını kaybetmiştir ve 7.154'ü iyileşmiş kişilerden oluşmaktadır. 4 Ağustosa kadar toplam 276.628 PCR testi (milyon kişi başına 39.840) gerçekleştirilmiştir ve bunun %4.40 pozitif olarak kayıtlara geçmiştir. 27 Mart'ta Sağlık Bakanlığı, ülkenin şu anda ayda 1.000 ila 1.200 test işleme kapasitesine sahip olduğunu ve bunun bir aylık tahmini maliyetinin 930.000 BGN (475.000 EUR) olduğunu açıklamıştır. Pandeminin sonraki aşamalarında iki ek test yöntemi uygulanacaktır, bunlar floresan immünokromatografik testler (günde 20.000'e kadar) ve 'hızlı' testler (günde 40.000'e kadar) olarak kamuoyuna açıklanmıştır.

COVID-19 testi pozitif çıkan iş adamı Kiril Domuschiev, şirketinin yabancı kaynaklardan klorokin tedarik edeceğini ve bunu ulusal koronavirüs görev gücüne bağışlayacağını açıklamıştır. Bir kinin ilacı olan klorokin, Çin ve Fransa'daki COVID-19 hastaları üzerinde olumlu etkiler göstermiştir. Bulgar hükümeti Çin'den ithalat fırsatı ve yerli ilaç şirketleri tarafından yerli üretimin imkanlarını aramaktadır.

Tüm kinin bazı ilaçların ihracatı, bir sonraki duyuruya kadar yasaklanmıştır ve ihracat için 35.000 doz kinin bazı Analgin, iç tüketim için yönlendirilmiştir. İlacın diğer 250.000 dozunun, yerel ilaç şirketleri tarafından kısa bir sürede üretilebileceği bildirilmiştir. 3 Nisan'da hükümet, Çin Ulusal Eczacılık Grubu'ndan 171.429 paket hidroklorokin sülfat ve 30.000 paket azitromisin teslimatını müzakere etmiştir. Kargo ayrıca 1.600.000'den fazla maske ve 50 solunum cihazı içermektedir. Bulgar biyoteknoloji şirketi Micar21 son dört yıldır genel bir koronavirüs aşısı geliştirmeye çalışıyordu ve bu araştırmaya dayanarak 2020'nin ortalarında bir SARS-CoV-2 aşısının klinik çalışmalarına başlayacağını duyurmuştur. Şirket, fon sağlamada hükümet desteği ve daha kısa klinik araştırma protokolleri ile ilacın iki ay içinde sentezlenebileceğini açıklamıştır.

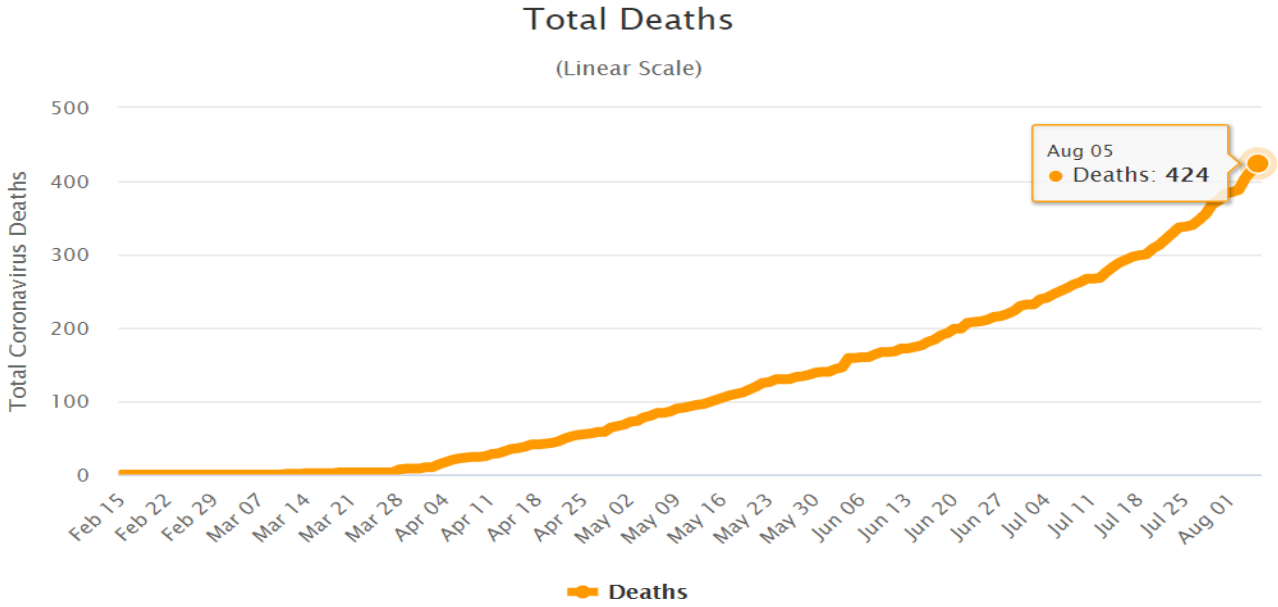
Aşağıda 5 Ağustos itibarıyla Bulgaristan'da görülen toplam vaka ve ölü sayılarını inceleyebilirsiniz.

Şekil 1: Bulgaristan'da Haftalık COVID-19 Vaka Sayısı

Kaynak: Worldometers

Şekil 2: Bulgaristan'da Haftalık COVID-19'dan Ölen Kişi Sayısı

Kaynak: Worldometers

Aşağıda pandemi sürecinde Bulgaristan'da gerçekleşen önemli olayların kronolojisini inceleyebilirsiniz.

Şekil 3: Bulgaristan'da COVID-19 Kronolojisi

Kaynak: Uludağ İhracatçılar Birliği (UİB)

1.2. PANDEMİNİN BULGARİSTAN'A OLUMSUZ ETKİLERİ

Ekonomik Etki

7 Mart'ta Bulgaristan sağlık bakanlığı, ülkedeki yeni koronavirüs hastalığının (COVID-19) ilk dört vakasının doğrulandığını açıklamıştır. Küresel koronavirüs salgınının turizmi, bilgi teknolojilerini, otomotiv üretimini ve taşımacılığı en kötü şekilde etkilemesi eş zamanlı olarak Bulgaristan ekonomisinin de oldukça olumsuz şekilde etkilenmesini beraberinde getirmiştir. Bulgaristan'daki teknoloji şirketlerinin Çin'den gelen tedarik

zincirlerindeki kesintiler nedeniyle ciddi ölçüde zarar görmesi beklenmektedir. Avrupa'daki koronavirüs salgını, Bulgar küçük, orta ölçekli işletmelerin (KOBİ) ve büyük sanayi şirketlerinin faaliyetlerini engelleyecektir.

Bulgaristan'ın turizm ve ulaştırma sektörleri üzerindeki olumsuz gidişatı şimdiden fark edilebilir. Sorun, özellikle Bulgaristan'ın Avrupa Birliği içerisindeki ticaret ortakları İtalya, Fransa, Yunanistan ve Almanya gibi ülkelerde virüsün yayılması ile ortaya çıkmıştır. Bu sorun, ülkenin ana dış ticaret ortakları olan büyük AB ülkelerinde halihazırda belirgin olan ekonomik yavaşlama eğilimi ile daha da artmaktadır. Pratikte, Bulgar ihracatçı işletmeler yabancı alıcılardan daha az sipariş alacaklar ve bu durum bazı şirketler için ölümcül ekonomik etki oluşturacaktır.

COVID-19'a daha fazla enfekte olan ülkeler tarafından değerlendirildiğinde, Bulgaristan ekonomisi birçok yeni zorlukla karşı karşıya kalmıştır. Salgının Bulgaristan ekonomisi üzerindeki ilk etkileri iptal edilen yüzlerce turist rezervasyonu, mal ve hammadde arzının azalması ve kapalı kalan kültür kurumları olmuştur.

Ulaşım, Bulgaristan'daki koronavirüsün etkisini ilk hisseden sektörlerden biridir. Hammadde, mal üretimi ve tedarikindeki düşüşün yanı sıra taşıyıcılar için yolların tam olarak öngörülemezliği sektör için ciddi kayıplara neden olmuştur. En riskli bölgelerdeki kapanmış onlarca şirket Bulgar taşıyıcıları kamyonlarını durdurmaya veya sayılarını azaltmaya zorlamıştır.

Bir tur operatörünün ofisinde her gün en az 80 seyahat iptal edilmektedir. Bulgaristan'ın dayandığı başlıca turizm pazarları İskandinav, Almanya ve komşu ülkeler Romanya, Yunanistan ve Sırbistandır. Bu ülkelerdeki önemli koronavirüs vakaları nedeniyle şüphesiz Bulgar turizmi de etkilenmiştir.

Şu anda en göze çarpan hit, ülkeye ve ülkeden gerçekleştirilen gezi programlarıdır. Sahil otelleri de koronavirüsün olumsuzluklarını hissetmiştir. Geleneksel olarak Mart ayının sonlarına kadar devam eden yaz sezonu için erken rezervasyonlar şu anda neredeyse tamamen donmuştur. Bu durum Alman turistler tarafından ciddi bir şekilde hissettirilmiştir. Bu durum geleneksel olarak sektörün gelirlerinin yaklaşık %70'ini oluşturan yaz turizm sezonunu tehdit ediyor. Booking.com'da (otel rezervasyonları için dünyanın en büyük web sitesi) %30'dan fazla rezervasyon iptal edilmiştir ve bu gidişat ekonomi için yıkıcı bir etki oluşturmuştur.

Bulgaristan turizmi, Bulgaristan'ın GSYİH'sının yaklaşık %13'ünü gıda endüstrisi, nakliye, taşımacılık vb. gibi ilgili endüstrilerle birlikte üretmektedir. GSYİH'nın %13'ünün silinmesi Bulgaristan ekonomisi için ciddi ölçüde zararlı olacaktır. Bulgar çalışanların çoğu bu sektörde çalışmaktadır yani işsizlikte artış, gelir artışında azalma vb. beklenmektedir.

Bulgaristan, 13 Mart-1 Nisan tarihleri arasında 31.643 yeni kayıtlı işsiz kaydetmiştir. Bunların çoğu, iş kayıplarının pandeminin doğrudan bir sonucu olduğunu belirtmiştir ve sadece 23-27 Mart tarihlerinde 12.661 kişi işsizliğe eklenmiştir. Bu rakam 2019'un aynı tarihlerinde 4.561 kişi olarak kaydedilmiştir. Nisan ayında işsiz sayısı artmaya devam etmiştir. İstihdam Bürosu tarafından yayınlanan bir istatistiğe göre ulusal acil durumun ilan edilmesinden bu yana işsizliğe 90.405 kişi eklenmesi ile birlikte 28 Nisan 2020 itibarıyla kayıtlı işsiz sayısı 291.426 olarak belirtilmiştir.

Bulgar Sanayi Birliği tarafından yapılan bir araştırmada, başlangıçta şirketlerin sadece %8'inin '60/40 önlemi' olarak bilinen hükümet teşvik paketini kullanmaya istekli olduğunu göstermiştir. Teklif, şirketler işten çıkarmaktan kaçındığı sürece, hükümetin virüsten etkilenen işletmelerin çalışan ücretlerinin %60'ını üç aya kadar ödemesini öngörmüştür.

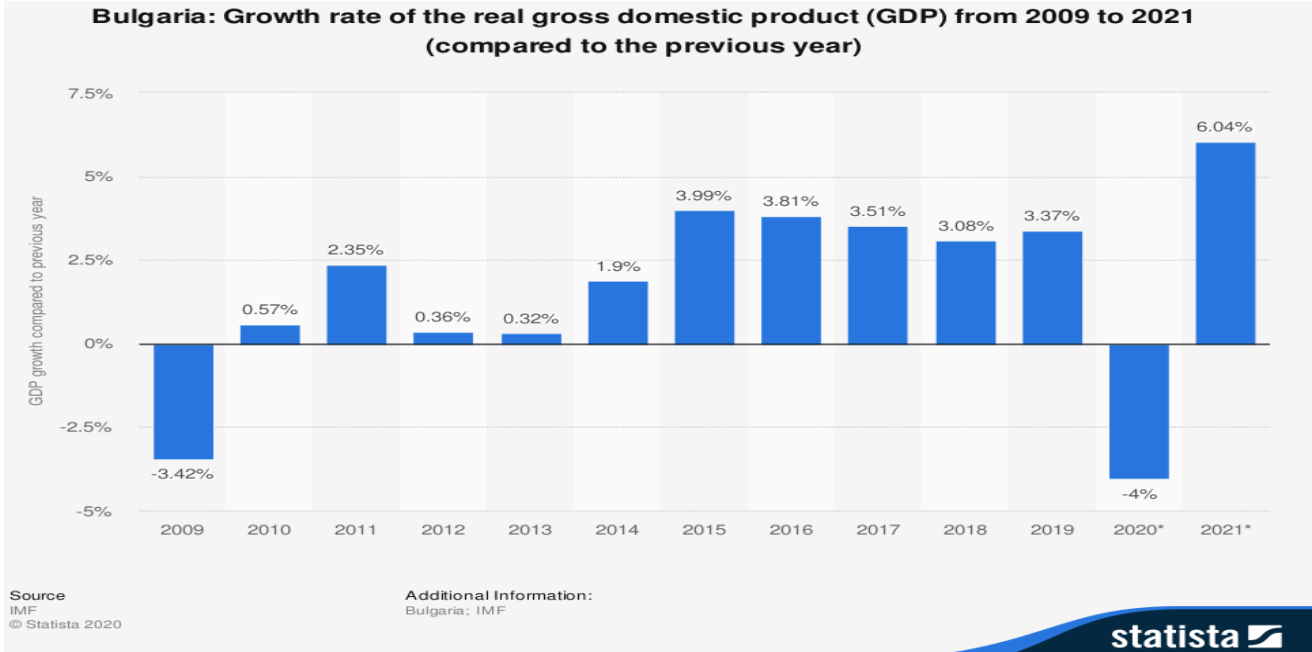
Bulgaristan başbakanı Boiko Borissov yaptığı açıklamada Covid-19 nedeniyle Bulgaristan ekonomisindeki kayıpların üç milyar leva olabileceğini öngörmüştür.

Sonuç olarak, koronavirüsün yayılmasının Bulgaristan'da durgunluğa veya ekonomik krize yol açacağını kesinlikle söyleyebiliriz. Şu anda en önemli şey virüsün yayılmasını kontrol etmek ve insanları korumaktır, ancak ekonomik kriz Bulgar vatandaşlarının daha da fakirleşmesine, Bulgaristan ekonomisinde çöküşe ve ülkede yüksek düzeyde iş kayıplarına neden olacağı için gelecek sosyal ve ekonomik anlamda güvence altına alınmalıdır. Bu arka plana karşı, ülkedeki iş sektörü sakin kalmaz hem iç hem de dış piyasalardan olumsuz durumlara ve olası şoklara hazırlanmak zorundadır. Kriz küreseldir ve endişe dünya çapında giderek daha fazla ülkeyi etkilemektedir. İsrail, Macaristan, Romanya, İtalya, Avusturya ve Bulgaristan liderleri ile yaptığı video konferansta Bulgaristan Başbakanı Boyko Borissov, "Dünyanın kendini desteklemesi ve çözüm bulması önemli çünkü ekonomik ve mali kriz kapıda" açıklamasını yapmıştır. Bulgar işletmelerinin %90'ından fazlasını kapsayan kobiler özel koşullara bağlı olarak yeni bir gerçeğe daha kolay ve hızlı bir şekilde uyum sağlayabilirler.

Resmi olarak beklenen %3,3'lük ekonomik büyüme sağlanamayacak ve %3'e düşecektir. Bunun nedeni işgücü piyasası fırsatlarının tükenmesi, dalgalı iç ve dış tüketimi ve çekingen dış yatırım olacaktır. Muhtemel düşüş küçük değildir, ekonomide ve ülkede bir bütün olarak karışıklığa yol açabilecek düzeyde bir düşüştür.

Aşağıdaki tabloda koronavirüsü döneminde 2020 yılında Bulgaristan'ın büyüme oranının bir önceki yıla göre eksi değer aldığı ve 2021 yılında bu gidişatın pozitif seviyeye geri döneceği IMF ekonomi uzmanları tarafından öngörülmüştür.

Şekil 4: 2009'dan 2021 yılına kadar Bulgaristan'da GSYİH'nin Önceki Yıl ile Karşılaştırıldığında Büyüme Oranı

Kaynak: Statista Veri Platformu

Sektörel Etki

Uzmanlar krizin ilk etkilerinin perakende ticaret, ulaştırma, eğlence, turizm ve ihracata dönük üretim yapan sanayiler üzerinde görüldükten sonra, finans ve gayrimenkul sektörlerindeki olumsuz etkilerin birkaç çeyrekte sonra hissedileceğini öngörmektedir.

Sosyal Politikalar Bakanı Denitsa Saçeva olağanüstü halin ilan edildiği 13 Mart'tan 8 Nisan'a kadar işsiz olarak kayıtlarını yaptıran kişilerin 61.644 olduğunu ve bunun günde ortalama 2500 kişiye tekabül ettiğini

açıklamıştır. En çok işsiz kayıtlı olduğu bölgeler Blagoevgrad, Kazanlık, Dimitrovgrad, Pernik, Razlog, Dupnitsa ve Stara Zagora olmuştur.

Bulgaristan Bağımsız Sendikalar Konfederasyonu tarafından yapılan, şirketler ile kurumlarda sosyal gerginliği ve korona virüsün etkilerini konu alan bir araştırma, 37 bin kişiye istihdam sağlayan 63 orta ve büyük şirketin Covid-19 pandemisi çerçevesinde ilan edilen olağanüstü halden olumsuz etkilendiğine işaret etmektedir. Araştırmanın verilerine göre, salgından etkilenen firmaların%78'i çalışanlarını ücretli izne ayırmış, %22'si ücretsiz izin kullandırmış, %13'ü ise çalışanlarını işten çıkarmak zorunda kalmıştır.

Lokantacılık, otelcilik, turizm ve kafe işletmeciliği dışında en çok etkilenen sektörler hafif imalat sanayi, otomotiv yan sanayi ve kültür olmuştur.

Bununla birlikte, ülke GSYİH'sının %10'unu sağlayan turizm salgından en fazla etkilenecek sektörler arasında yer almaktadır. İptal edilen uluslararası uçuşlar, kapatılan sınırlar ve seyahat yasakları sektör üzerinde olumsuz etkilerini göstermektedir. Ülkedeki olağanüstü hal durumunun 2 ay daha devam etmesi ve salgının daha sıcak iklim şartlarından etkilenmemesi durumunda yaz tatillerinin iptal edilmesi, çok büyük ekonomik kayıpların yaşanması ve bir çok otel işletmesinin iflas etmesi beklenmektedir.

Taşımacılık sektörü ticaret ve üretimdeki düşüş ve azalan hareketlilik/seyahatler nedeniyle kaydeğer kayıplar yaşayacaktır.

Hızlı tüketim ürünleri sektörü de HoReCa kanalının kapatılmasından dolayı kayıplar yaşayacak olup bu kayıplar tüketicilerin stok yapmasından dolayı kısmi bir şekilde karşılanacaktır. Buna rağmen ülkede 150 bin kişiye istihdam sağlayan ve 2018 yılında 5,3 milyar leva cirosu olan HoReCa sektörü ciddi bir şekilde sarsılacaktır.

Bulgaristan İnşaat Odası inşaat sektörünün olağanüstü hal ilan edilmesi nedeniyle 80 ile 100 milyon leva arasında kayba uğradığını belirtmiştir. Sektörün ana talepleri arasında bugün itibariyle ödenmesi gereken tutarların ödenmesi ve kamu ihale süreçlerinin durdurulmaması bulunmaktadır. İnşaat sektöründe istihdam edilen kişilerin sadece % 20'sinin çalışmalarına evden devam edebilecekleri, geri kalan kısmın ise devletin önerdiği tüm tedbirleri alarak çalışmaya devam etmesi gerektiği kaydedilmektedir.

Bulgaristan'da yaklaşık 200 bin kişi inşaat sektöründe çalışmakta olup şirketlerin % 60'ı çalışanlarına ücret ödeyebilmek için kamu alımlarına bel bağlamış durumdadır. Uzmanlar, krizin bitiminden sonra konut inşaatında %50 azalma, gayrimenkul fiyatlarında yaklaşık %10 düşüş yaşanacağını tahmin etmektedir.

Toplumsal Etki

%48'i özel şirketlerden, %26'sı kamu, %19'u bireysel bağışçılardan ve %7'si vakıflardan olmak üzere 3 Nisan'a kadar yaklaşık 14.000.000 BGN (7.160.000 EUR) bağışlanmıştır.

10 Nisan'da Sofya Başsavcılığı, Ceza Kanununun 326. maddesi uyarınca acil durum sırasında ülke halkına korku uyandıran bir dizi ifade veren Bulgar Eczacılar Birliği Başkanı Prof. Asena Stoimenova'ya dava açmıştır. Bulgaristan Ulusal Televizyonu'na verdiği röportajda Stoimenova, ülkenin pandemi salgını sırasında yaşanan sıkıntılardan sonra koruyucu giysiler pazarının normalleşmeye başladığını belirtmiştir ancak uluslararası ilaç ticaretindeki kesintilerin Bulgaristan'daki diğer tıbbi malzemelerin eksikliğine yol açabileceğini de sözlerine eklemiştir.

Araştırmalar, ülkede 856 yoğun bakım yatağı olduğunu listelemekte ve herhangi bir tıbbi kaynak sıkıntısı çekilmediğini göstermektedir.

Gana'da virüs salgınları ile ilgili tecrübesi olan Bulgar bir doktor olan Georgi Todorov, COVID-19 tehdidi ile mücadelenin ele alınma yöntemini eleştirmiştir. Todorov özellikle Bulgaristan'ın sağlık idaresinin kayırmacılık konusunda oldukça yaygın olduğunu ve tutarlı bir yanıt bulamayacağını belirtmiştir. Sonuç olarak, virüse karşı mücadele politikaları formüle edilirken bulaşıcı hastalık uzmanları dikkate alınmamış ve potansiyel COVID-19 vakaları için özel bir yer belirlenmemiştir. Todorov ayrıca test prosedürlerinin yanlış uygulanması nedeniyle enfekte olmuş bireylerin kimliklerinin belirlenemeyeceğini varsaymıştır.

29 Mart'ta hükümet 2020 bütçesini gözden geçirmeyi ve milyarlarca euro borç almayı planladığını açıklamıştır. Hükümetin ekonomiyi desteklemeye yönelik mevcut mali yardım paketi 4,5 milyar levs (yaklaşık 2,299 milyar euro) harcamayı içermektedir. Beş yüz milyon levs (256 milyon euro) sağlık sistemine, dışişleri bakanlığına ve orduya verilecektir. Bulgar ulusal bankası da aynı miktarda desteği alacaktır. Faizsiz kredilere iki yüz milyon levs (102 milyon euro) harcanacak ve şu anda ücretsiz izinli olan kişilere 1.500 levs (767 avro) ödenirken, sağlık çalışanları, polis memurları ve nakliye işçileri ekstra işleri için tazmin edilecektir.

Öte yandan Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanı Denitsa Sacheva pazartesi günü yaptığı açıklamada, koronavirüsün yayılmasını önlemek amacıyla kısıtlayıcı tedbirlerin alınmasından bu yana işsizlik oranının yüzde 6,3 arttığını belirterek 9.900 kişinin işsiz olarak kayıt yaptırıldığını belirtmiştir.

1.3. PANDEMİ SÜRECİNDE BULGARİSTAN GENELİNDE ALINAN TEDBİRLER

Pozitif SARS-CoV-2 test sonuçlarının açıklanmasının ardından, Bulgar hükümeti koruyucu ekipman ihracatını derhal yasaklamış ve yerel üreticilere maske ve koruyucu giysi siparişi vermiştir. Ayrıca, Türkiye tarafından 30.000 maske ve 50.000 koruyucu giysi Bulgaristan'a verilmiştir. Her ay yaklaşık 111.000 koruyucu elbise ve maske gerekmektedir ve hükümet bunları sağlık çalışanlarına, sosyal hizmetçilere, kolluk kuvvetlerine ve sınır muhafızlarına dağıtmayı planlamıştır.

Sofya Belediyesi, kamu kurumlarında ve toplu taşıma araçlarında dezenfeksiyonları günde dört kez uygulamaya başlamıştır.

Mart ortasına kadar Vietnam, Çin ve Hindistan'dan Bulgaristan'a büyük ölçekli koruyucu ekipman ithalatı başlamıştır.

30 Mart'ta Sağlık Bakanı Kiril Ananiev, ülke çapında koruyucu ekipman sıkıntısı ve yükselen fiyatlara rağmen hem açık hem de kapalı alanlarda maske takma zorunluluğunu uygulamaya koymuştur.

13 Mart'ta kabul edilen ve suçlar arasında ayırım gözetmeyen Sağlık Kanununun 209. maddesi uyarınca, kamuya açık alanlarda maske takmamak 5.000 BGN (2.555 EUR) para cezası ile sonuçlanacaktır. 24 Nisan 2020'de açık alanlar hariç olmak üzere kamusal alanda zorunlu maske takma 13 Mayıs 2020'ye uzatılmıştır.

Olağanüstü hal kaldırılıncaya kadar, bazı yasal şartlar uygulanmayacak veya aşağıdaki maddeler gibi icra takibi başlatılmayacaktır.

- Vergi ve Sosyal Güvenlik Prosedürleri Kanunu kapsamındaki yaptırımlara bu yasağın uygulanmadığı özel durumlar haricinde başlanmayacaktır.
- Borçluların varlıklarına ilişkin kamu talebi yaptırım askıya alınmıştır ancak güvenlik önlemleri uygulanabilir ve yaptırım prosedüründe alınan tutarlar dağıtılabılır. Borçlunun talebi üzerine, değerli eşyalarına, bankalardaki alacaklarına ve fonlarına karşı icra tedbirlerinin başlatılması vb. askıya alınmıştır.

2019 yılı yıllık finansal tablolarının yayınlanma tarihi 30 Eylül 2020'ye, faaliyetsizlik bildirgesinin dosyalanması için son tarih 30 Haziran 2020'ye kadar uzatılmıştır.

Ekonomik Tedbirler

- 3 Nisan 2020 tarihinde Bulgaristan Ulusal Bankası Yönetim Konseyi (BNB) İTÇ Kılavuzuna uyma kararını açıklamıştır ve tüm Bulgar ticari bankalarından COVID-19 durumu ile ilgili bankaların borçlarını ödemesi konusunda özel bir moratoryum için bir birleşik taslak kuralları hazırlamasını ve sunmasını istemiştir.
- Banka kredileri kapsamındaki ödemelerin altı ay kadar en geç 31 Aralık 2020 tarihine ertelenmiştir. Ertelemeye tabi olan tutarlar vadesi gelebilecek tüm tutarlar veya yalnızca anaparadır.
- Moratoryumun kapsamı hem bireyler hem de tüzel kişiler olmak üzere mümkün olan en geniş borçlu yelpazesini kapsamaktadır. Moratoryum türü, büyüklüğü, amacı ve yerleşik teminatlarına bakılmaksızın 31 Mart 2020 tarihinden önce imzalanan tüm banka kredilerine uygulanacaktır.
- 1 Mart 2020 tarihine kadar banka kredileri kapsamındaki yükümlülükleri zamanında yerine getirmiş olan tüm borçlular bu kapsama dahildir. Bankalar, vade tarihinden itibaren 90 güne kadar olan maksimum gecikmenin "zamanında performans" olarak değerlendirileceğini kabul etmişlerdir.
- Ödemelerin ertelenmesi için aşağıdaki gibi üç mekanizma sunulmaktadır:
 - Altı aya kadar anapara ve faiz ertelenmesi.
 - Sadece anaparanın 6 aya kadar ertelenmesi.
 - Devir yapan ürünler için uygulanabilir.
- Moratoryumdan yararlanmak isteyen herhangi bir borçlu takip edilecek prosedür, sağlanacak gerekli belgeler ve geçerli şartlar hakkında talimatlar almak için 22 Haziran 2020'ye kadar hizmet bankalarıyla iletişime geçmelidir.
- Devlet şu anda bireyleri ve işletmeleri farklı seçeneklerle teşvik etmeye karardır; faizsiz krediler, hibeler, vb.
- Bu finansman biçimlerinden bazıları:
 - Bulgar Kalkınma Bankası (BDB) tarafından, bireylere ve tüzel kişilere verdikleri krediler için ticari bankalara portföy teminatı sağlanması.
 - Üç ay boyunca ayda 1.500 BGN'ye kadar bireyler için faizsiz banka kredileri sağlanması. (toplam 4.500 BGN faizsiz kredi)
 - Başlıca mikro ve küçük şirketlere yönelik maksimum 48,800 BGN sermayeli işletme sermayesi kredileri ve kredi limitleri sağlanması.
 - AB programları, vb. kapsamındaki hibeler.
- Bulgaristan Kalkınma Bankası'nın şirketlere 1.25 milyar € 'ya kadar kredi vermesini garanti edecek 250 milyon € sermaye artışı gerçekleşecektir.

Vergi Tedbirleri

- 2019 yılı Kurumlar Gelir Vergisi Kanunu'nun 92. maddesi uyarınca yıllık vergi beyannamesi teslimi ve beyan edilen vergilerin ödenmesi için son tarih 30 Haziran 2020'ye kadar uzatılmıştır.
- Aynı süre, vergi iadelerinin yapılması, Kumar Kanunu kapsamında yan faaliyetler, bütçe işletmelerinin gelirleri ve gemilerin işletilmesi ile ilgili vergilerin ödenmesi için de geçerlidir.
- 2020 yılı için peşin vergi taksitlerinin hesaplanmasına ilişkin yaklaşım ve ödemelerinin vadesi aynı kalmıştır. Kanun, 2019 yılı için yıllık vergi beyannamesi verme tarihine bağlı olarak peşin vergi taksitlerini beyan etme prosedürünü aşağıdaki gibi değiştirmektedir.
 - Eğer 2019 yılı için yıllık vergi iadesi yasa yürürlüğe girmeden önce verildiyse, beyan edilen miktarda peşin taksitler yapılacaktır ve gerekirse Kurumsal Gelir Vergisi Kanunu'nun 88. maddesi uyarınca peşin taksitlerin değiştirilmesi için bir beyan kanununun genel hükümleri kapsamında sunulabilir.
 - Yasanın yürürlüğe girmesinden sonra ve 15 Nisan 2020'den önce 2019 için yıllık vergi beyannamesi verilmesi durumunda, peşin ödemeler beyan edilen miktarda yapılacaktır.
 - 2019 yılı için yıllık vergi beyannamesi ile beyan edilen peşin ödemeler, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 88. maddesi uyarınca beyanda bulunarak değiştirilebilir (artırılabilir veya azaltılabilir).
- KDV iadesi için son tarihler ve aylık KDV yükümlülüklerinin ödeme koşulları uzatılmayacaktır. Yaptırımlardan ve cezalardan veya gecikme faizlerinden feragat edilip edilmeyeceği ve hangi durumlarda feragat edileceği henüz belli değildir. KDV iadesi prosedürleri için şartların etkilenmesi olası değildir.
- Diğer tüm bireyler için yıllık vergi beyannamesi sunulması için son tarih değişmeden kalmıştır (30 Nisan 2020). İlgili yasal gerekliliklerin karşılanması üzerine yüzde beş kesinti 31 Mart 2020 tarihine kadar kullanılabilir.
- 30 Haziran 2020'ye kadar 2020 yılı için emlak vergisi veya taşıt vergisi ödemiş olan kişilere %5 indirim uygulanmıştır.

İstihdama Yönelik Tedbirler

- Uzaktan çalışma (home office), çalışanların rızası olmadan uygulanabilecektir.
- Şirketin tümünü veya bazı departmanlarının çalışması askıya alınabilecektir.
- Part-time çalışma sistemi uygulanabilecektir.
- Ücretli yıllık izni çalışanların rızasına bakılmaksızın zorunlu hale getirilebilir.

Bulgaristan Hükümeti AB'nin sağladığı 1,5 milyar leva fon ile aşağıda yer alan sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerde çalışanların 3 ay boyunca brüt maaşlarının %60'ını ve sosyal sigorta işveren payını karşılayacaktır.

AVM'lerde gerçekleştirilen perakende ticaret, Kara ve hava yolu ile yolcu taşımacılığı, Konaklama, Lokantalar ve seyyar yemek hizmeti faaliyetleri, İçecek sunum hizmetleri, Sinema film gösterim faaliyetleri, Seyahat acentesi, tur operatörü ve diğer rezervasyon hizmetleri Kongre ve ticari gösteri organizasyonu Okul öncesi eğitim Yaratıcı sanatlar, gösteri sanatları ve eğlence faaliyetleri Kütüphane, arşivler, müzeler ve diğer kültürel faaliyetler Spor faaliyetleri, eğlence ve dinlenme faaliyetleri, Hamam, sauna, solaryum salonu, masaj salonu ve benzeri yerlerin faaliyetleri buna dahildir.

Destekleneceđi açıklanan sektörler listesi dışında bulunan ve kendi kararları neticesinde faaliyetlerini durduran veya yarım günlük istihdamı yürürlüğe alan işletmeler de destek mekanizmasından istifade etmek için başvuruda bulunabilmektedir. Bu işletmelerin destekten faydalanmak için Mart 2019 dönemine kıyasla cirolarında en az % 20 düşüş yaşadıklarını kanıtlamaları gerekmektedir.

Tarım, ormancılık ve balıkçılık, finans ve sigorta faaliyetleri, kamu yönetimi ve savunma, zorunlu sosyal güvenlik, eğitim, insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri ile hanehalkının işveren olarak faaliyetleri, hanehalkı tarafından kendi kullarımlarına yönelik ayırım yapılmamış mal ve hizmet üretim faaliyetleri destek kapsamı dışında tutulmuştur.

Yapılması gerekenler:

İşveren tarafından işyerinin bulunduğu bölgedeki çalışma bürosu nezdinde maaş destek mekanizması için başvuruda bulunması gerekmektedir (online, posta üzerinden veya son ihtimalde yerinde), Bulgaristan İstihdam Ajansı bu başvurular hakkında 7 gün içinde değerlendirme yapmaktadır

Bulgaristan İstihdam Ajansı değerlendirmesi neticesinde olumlu görüş alınması halinde, bahse konu işletmelere sosyal sigorta fonundan talep etmiş oldukları mali destek miktarı 5 gün içerisinde sunulmaktadır.

2. BULGARİSTAN PAZARINDA GÜNCEL DURUM

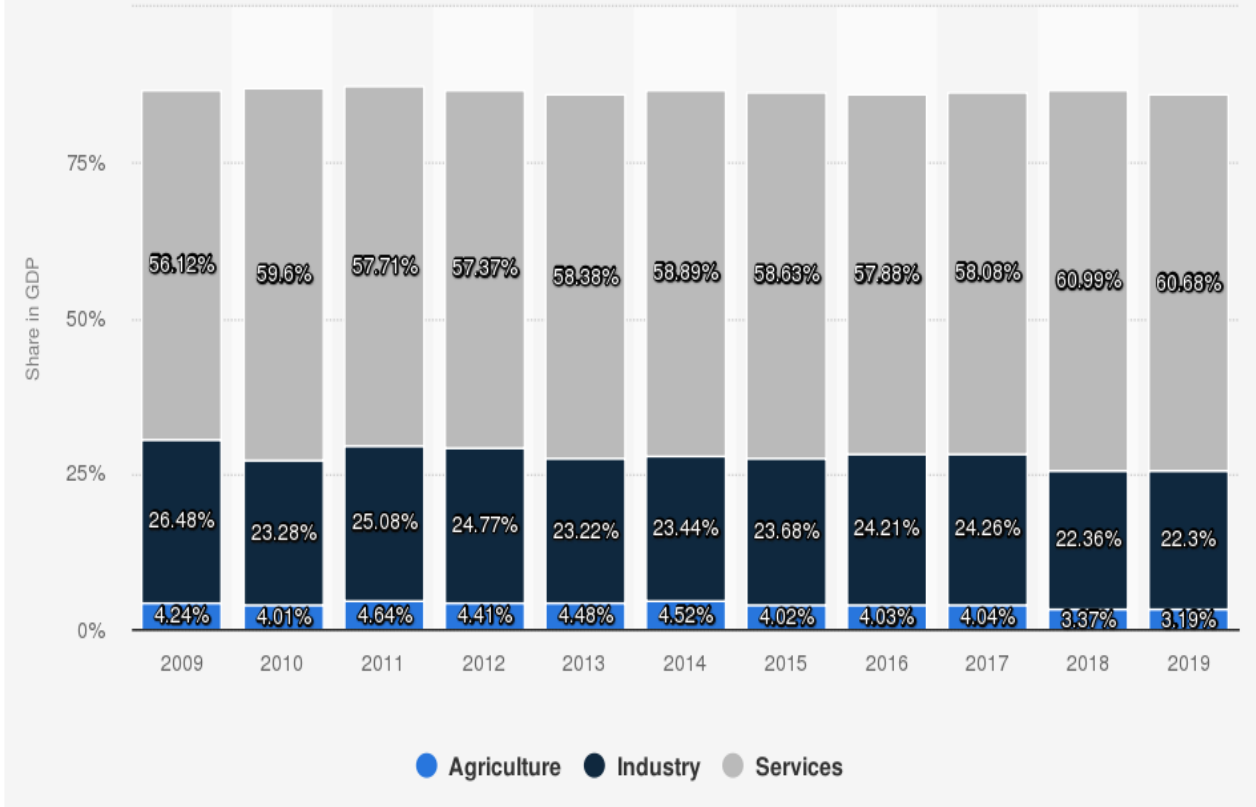
Bulgaristan ihracatının %66'sını ve ithalatının %63'ünü AB ülkeleriyle gerçekleştirmektedir. AB ekonomik faaliyetleriyle bu derece yüksek oranda ilişkili bir ekonomide salgının yarattığı resesyonun derinliği de krizin AB'deki etkilerine bağımlı olması sonucunu beraberinde getirmektedir. Çin'in ülkenin AB dışındaki ikinci büyük pazarı olduğu gözönüne alındığında 2020 yılının başlarında Çin'de yaşanan keskin daralmanın Bulgaristan üzerinde dolaylı ve dolaysız etkileri olacağı açıktır.

Bulgaristan'ın ana ticaret ortakları olan AB'nin önde gelen ekonomilerindeki daralma ihracata yönelik üretim yapan bir çok firmanın üretim faaliyetlerini zora sokmuştur. Bulgaristan'ın ihracat odaklı ekonomisinin ana ticaret ortakları Almanya ve İtalya'nın ekonomilerindeki yavaşlamadan etkilenmesi, ihracatta kısa ve orta dönemde düşüş ve üretici fiyatlarında deflasyon yaşanması beklenmektedir. İhracat ve ithalatın neredeyse eşzamanlı düşüşe geçeceği, ihracatın daha fazla etkileneceği ve bununla birlikte ülkenin ticaret açığının da büyüyeceği tahmin edilmektedir.

Kamu harcamalarının tüketim ve yatırımlarda yaşanacak düşüşü kısmen telafi etmesi ve petrol fiyatlarında artış olmaması halinde tüketim harcamalarındaki azalma enflasyonda düşüş beklentisini artırması beklenmektedir.

Krizin Bulgaristan ekonomisine etkisi hakkında yapılan iyimser olarak nitelendirilebilecek değerlendirmeler arasında 13 Mart tarihinde ING Bank'ın, Balkanların ekonomik büyüme öngörüsü sayılabilir. Bulgaristan için 2020 yılında beklenen GSYİH büyüme oranı %3,1'den %2,1'e çekilmiş, enflasyon öngörüsü % 3,4'ten %2,7'ye düşürülmüştür. ING Bank'a göre turizm sektörünün GSYİH'nın sadece %10-13'ünü oluşturması nedeniyle ülke diğer Avrupa ülkelerine nispeten avantajlı durumdadır.

Şekil 5: 2009-2019 Yılları Bulgaristan'da Sektörel Dağılım (Mavi renk tarım, siyah renk sanayi ve gri renk hizmet sektörüdür)

Kaynak: Statista Veri Platformu

Kriz dönemi öncesinde Bulgaristan GSYİH'sının 2020 yılında %2,8 oranında büyümesini beklediğini açıklayan Uluslararası Ekonomi Viyana Enstitüsü, krizin şiddetine göre büyüme tahminini %1,4-2,5 seviyesine çekmiştir. Bulgaristan Pazar Ekonomisi Enstitüsü öngörülerinde ise krizin şiddetine bağlı olarak GSYİH'da %1, %4 ve %5 oranında küçülme yaşanabilecektir.

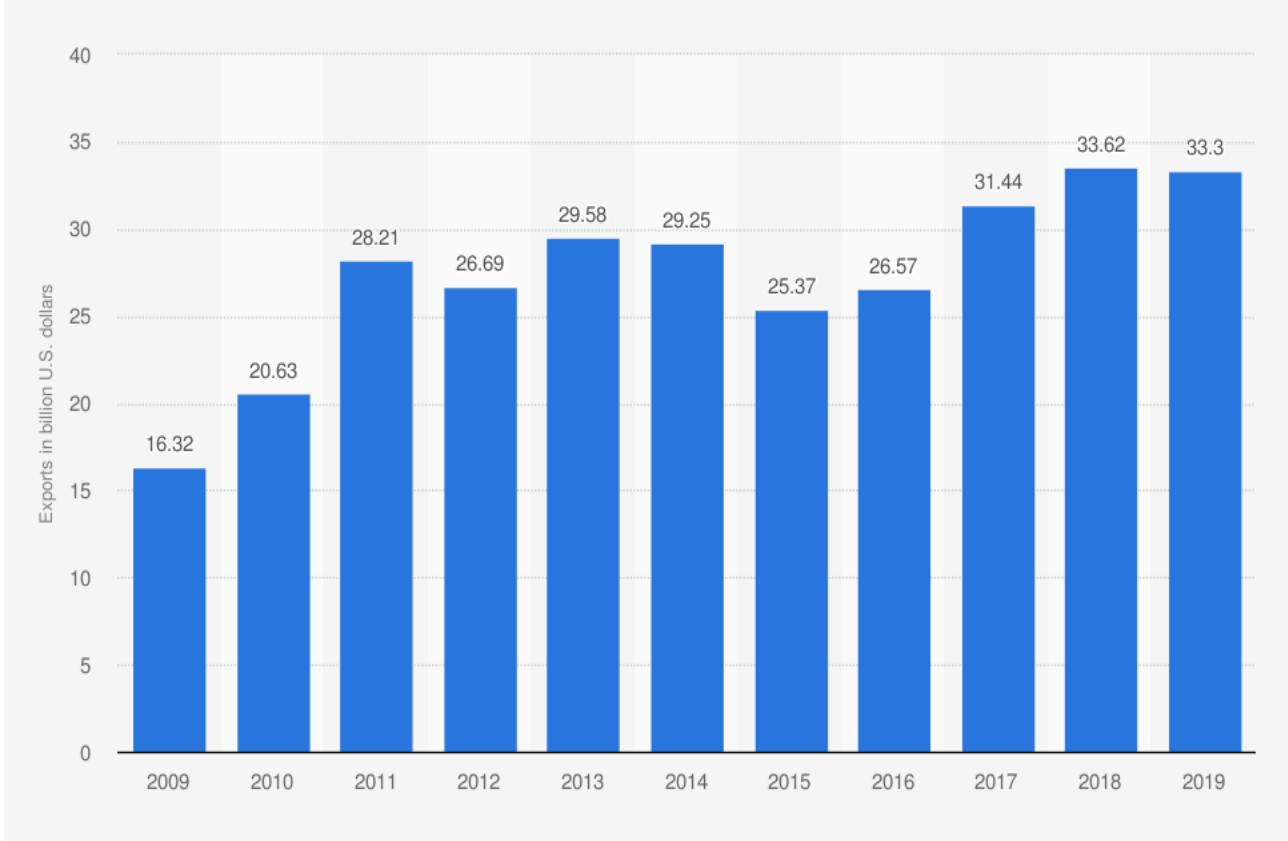
Uluslararası Para Fonu tarafından Dünya Ekonomik Görünümü Nisan ayı raporunda yapılan açıklamada, dünyada 2020 yılında muhtemelen Büyük Buhran'dan sonraki en kötü resesyonun yaşanacağı ve Bulgaristan için 2020 yılında %4 küçülme (2021 yılında %6 büyüme), %8 işsizlik (2021 yılında %4,5), %1 enflasyon (2021 yılında %1,9) ve %1,7 cari işlemler dengesi/GSYİH (2021 yılında %0,6) beklentisi vurgulanmıştır.

Dünya Bankası salgın nedeniyle ortaya çıkan planlanmamış kamu harcamaları, azalan gelirler ve otomatik mali dengeleyici önlemler nedeniyle ülkenin mali pozisyonunda 2020 yılında kayda değer bozulma beklenmektedir. Bankanın 2020 yılı GSYİH öngörüsü %3,7'dir.

Bulgaristan Maliye Bakanlığı ise Covid-19 krizinin en kötü senaryoya göre yapmış olduğu tahminlerinde GSYİH'nın %3 azalması ve işsizlik oranında %2 artış beklediğini açıklamıştır. KDV, Özel Tüketim Vergisi, kurumlar vergisi, sosyal sigorta ve diğer vergilerden azalan gelirden dolayı bütçenin 1,2 milyar euro kayba uğraması beklenmektedir. Bulgaristan hükümeti en olumlu senaryo ekseninde 2020 yılında ülkenin %0,7 büyümesini beklemektedir.

2.1. BULGARİSTAN'IN DIŞ TİCARET VERİLERİ

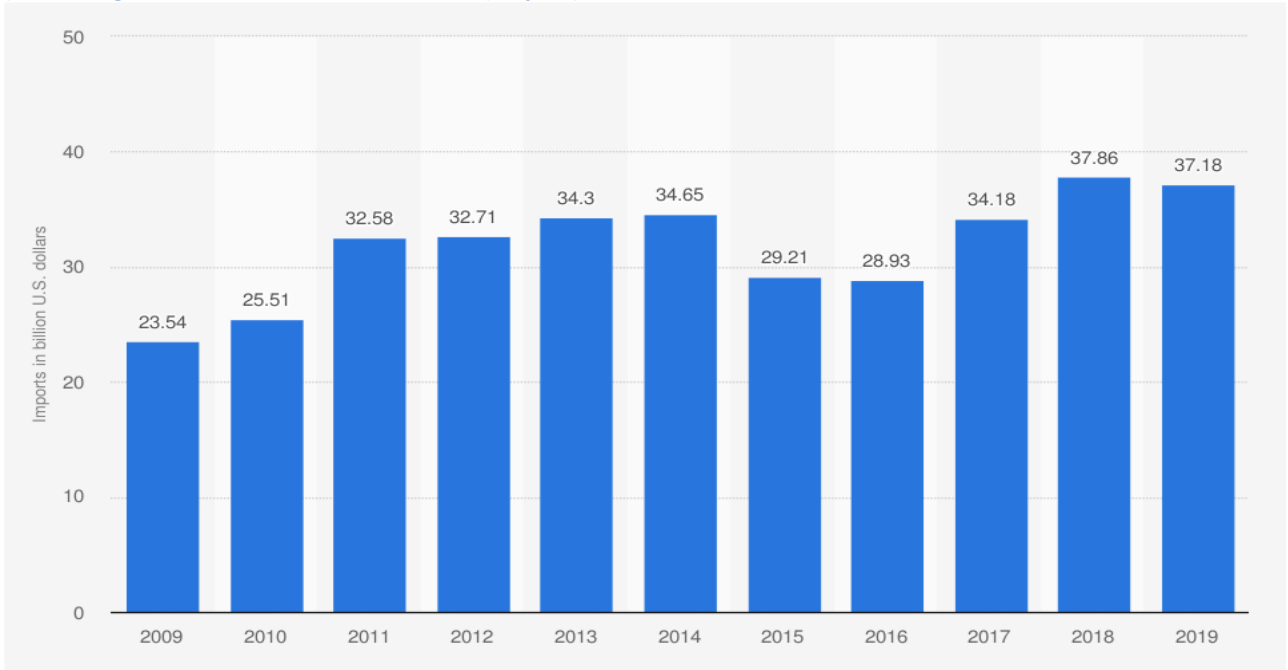
Şekil 6: Bulgaristan'ın İhracat Verileri 2009-2019 (Milyar \$)

Kaynak: Statista Veri Platformu

Yukarıdaki grafikte Bulgaristan'ın son 10 yılda gerçekleştirdiği ihracat verileri ele alınmıştır. 2009 yılında 16.3 milyar dolar olarak gerçeken ihracat değerı 2019 yılında 33.3 milyar dolara yükselmiştir. Bulgaristan son üç yılda ihracatında istikrarlı bir görünüm sergilemiştir.

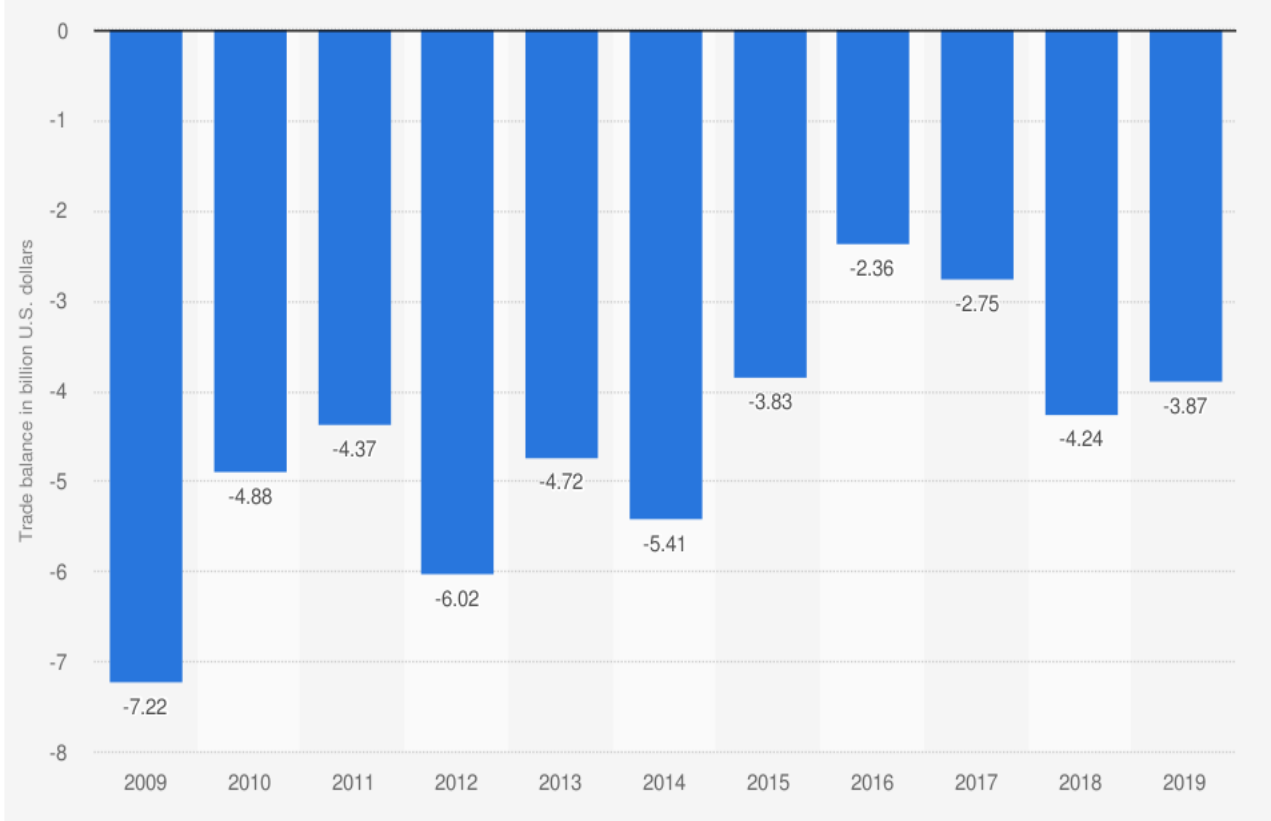
Şekil 7: Bulgaristan'ın İthalat Verileri 2009-2019 (Milyar \$)

Kaynak: Statista Veri Platformu

Yukarıdaki grafikte Bulgaristan'ın son 10 yılda gerçekleştirdiği ithalat verileri ele alınmıştır. 2009 yılında 23.5 milyar dolar olarak gerçekleşen ithalat değeri 2019 yılında 37.1 milyar dolara yükselmiştir. Bulgaristan'ın son yıllarda ithalatını arttırdığı ve bu durumun dış ticaret açığı vermesine neden olduğu gözlerden kaçmamalıdır.

Şekil 8: Bulgaristan'ın Dış Ticaret Dengesi 2009-2019 (Milyar \$)

Kaynak: Statista Veri Platformu

Yukarıdaki grafik Bulgaristan'ın son 10 yıldaki dış ticaret dengesini göstermektedir. Buna göre Bulgaristan son 10 yılda devamlı olarak dış ticaret açığı vermiştir. 2009 yılında 7.2 milyar dolar olarak gerçekleşen dış ticaret açığı 2019 yılına geldiğinde 3.8 milyar dolara inerek Bulgaristan lehine kazanç sağlamıştır.

2.2. BULGARİSTAN'IN DIŞ TİCARETİNDE PAZAR PAYINA SAHİP ÜLKELER

Tablo 1: Bulgaristan'ın İhracat Yaptığı Başlıca Ülkeler (1.000 \$)

ÜLKE	2017	2018	2019	2019 Yılı Pay Dağılımı
DÜNYA	31.371.444	33.667.657	33.872.429	%100
ALMANYA	4.055.146	4.938.704	5.017.790	%14.8
ROMANYA	2.460.827	2.833.699	2.959.419	%8.7
İTALYA	2.499.087	2.885.448	2.494.795	%7.4
TÜRKİYE	2.781.306	2.603.631	2.443.580	%7.2
YUNANİSTAN	1.941.507	2.232.955	2.289.865	%6.8
FRANSA	1.233.958	1.331.882	1.286.632	%3.8
BELÇİKA	1.267.485	1.150.299	967.906	%2.9
ÇİN	767.359	902.658	929.117	%2.7
İSPANYA	885.703	825.609	925.508	%2.7
HOLLANDA	746.817	914.744	861.278	%2.5

Kaynak: Trade Map

Yukarıdaki grafikte de görüldüğü üzere Bulgaristan'ın 2019 yılında gerçekleştirdiği toplam ihracat 33.8 milyar dolardır. 2019 yılında bu ihracat payında ilk sırada 5 milyar dolar ile Almanya, ikinci sırada 2.9 milyar dolar ile Romanya ve üçüncü sırada 2.4 milyar dolar ile İtalya yer almaktadır. Türkiye ise bu listede 2.4 milyar dolar ile dördüncü sırada yer almaktadır.

Tablo 2: Bulgaristan'ın İthalat Yaptığı Başlıca Ülkeler (1.000 \$)

ÜLKE	2017	2018	2019	2019 Yılı Pay Dağılımı
DÜNYA	34,119,335	37,906,343	37,809,556	%100
ALMANYA	4,182,534	4,699,770	4,611,374	%12.2
RUSYA	3,503,787	3,691,953	3,740,169	%9.9
İTALYA	2,477,601	2,865,987	2,851,616	%7.5
ROMANYA	2,410,482	2,609,310	2,743,563	%7.3
TÜRKİYE	2,103,989	2,328,444	2,434,628	%6.4
YUNANİSTAN	1,504,664	1,653,632	1,764,506	%4.7
ÇİN	1,253,643	1,557,789	1,689,670	%4.5
İSPANYA	1,800,230	1,764,406	1,443,124	%3.8
HOLLANDA	1,255,270	1,438,258	1,375,376	%3.6
MACARİSTAN	1,203,933	1,310,530	1,357,551	%3.6

Kaynak: Trade Map

Yukarıdaki grafikte görüldüğü üzere Bulgaristan'ın 2019 yılında gerçekleştirdiği toplam ithalat 37.8 milyar dolardır. 2019 yılında bu ithalat payında ilk sırada 4.6 milyar dolar ile Almanya, ikinci sırada 3.7 milyar dolar ile Rusya ve üçüncü sırada 2.8 milyar dolar ile İtalya yer almaktadır. Türkiye ise bu listede 2.4 milyar dolar ile beşinci sırada yer almaktadır.

3. BULGARİSTAN'IN TÜRKİYE İLE DIŞ TİCARETİ

T.C. Ticaret Bakanlığı tarafından yayınlanan 2020 Yılı Temmuz Ayı Veri Bültenine göre:

Temmuz ayında ihracat bir önceki yılın aynı ayına göre %5,78 oranında, ithalat ise %7,66 oranında azalmıştır. 2020 yılı Temmuz ayında geçen yılın aynı ayına göre;

- ihracat, %5,78 azalarak 15 milyar 12 milyon dolar,
- ithalat, %7,66 azalarak 17 milyar 756 milyon dolar, • Dış ticaret hacmi, %6,81 azalarak 32 milyar 768 milyon dolar olurken,
- Dış ticaret açığı ise %16,78 oranında azalarak 2 milyar 744 milyon dolara gerilemiştir.
- ihracatın ithalatı karşılama oranı da %84,5 seviyesine yükselmiştir.
- Altın hariç ihracatın ithalatı karşılama oranı %93,9 değerine ulaşmıştır.

Mart ayından itibaren tüm dünyayı hem sosyal hem de ekonomik anlamda çok büyük oranda olumsuz etkileyen Covid-19 salgını nedeniyle dünya ekonomilerinde yaşanan daralmanın olumsuz etkilerinin, hem ülkemizin hem de dünya ekonomilerinin normalleşme sürecine girdiği Haziran ayından itibaren ortadan kalkmaya başladığı görülmektedir. Haziran ayında başlayan bu olumlu trendin Temmuz ayında hızlanarak daha da belirgin hale geldiği anlaşılmaktadır. Nitekim, Nisan ayında 8 milyar 975 milyon dolar olan ihracatımız, Mayıs ayında 9 milyar 956 milyon dolara, Haziran ayında 13 milyar 462 milyon dolara ve Temmuz ayında da 15 milyar 11 milyon dolara yükselmiştir. İhracatımız pandemi öncesi seviyelerini de aşarak, 2020 yılının en

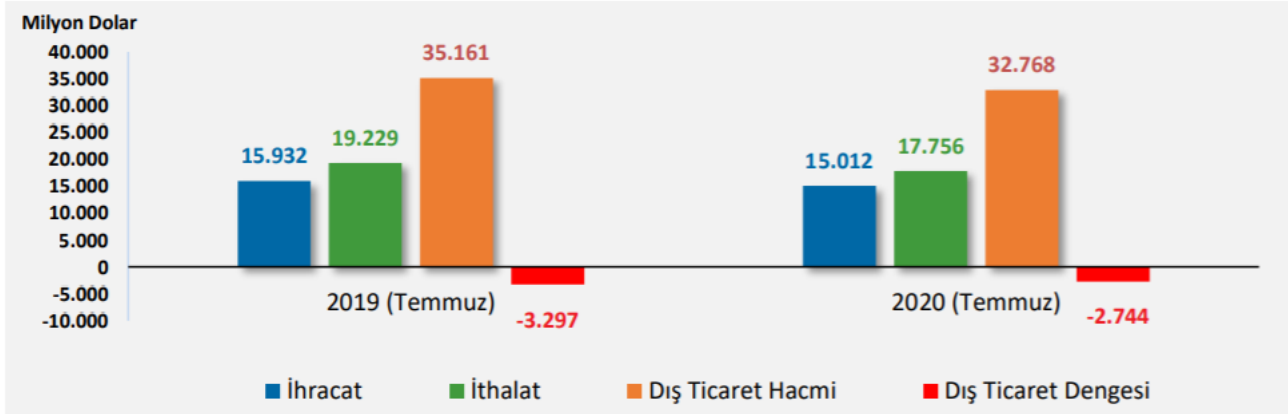
yüksek ihracat değerine ulaşmıştır. Bu değer ile en yüksek ikinci Temmuz ayı ihracat değeri gerçekleşmiştir. İlaveten, Temmuz ayında ihracatımız, Haziran ayına göre %11,5 oranında artış göstermiştir. Temmuz ayı çalışma günü bazında günlük ortalama ihracatımız ise, Haziran ayına göre %16,8 artışla 715 milyon dolara ulaşmıştır. Bu gelişmeler sonucunda, Ocak-Haziran döneminde %75,9 olan ihracatın ithalatı karşılama oranının da Ocak-Temmuz döneminde %77,2 seviyesine çıktığı görülmektedir. 2019 yılı Temmuz ayında %82,9 olan ihracatın ithalatı karşılama oranı, 2020 yılı Temmuz ayında %84,5'e yükselmiştir.

Tablo 3: GTS'ye Göre Türkiye'nin Dış Ticaret Verileri (Milyon \$)

Dış Ticaret	Temmuz			Ocak-Temmuz		
	2019	2020	Değişim (%)	2019	2020	Değişim (%)
İhracat	15.932	15.012	-5,78	104.296	90.032	-13,68
İthalat	19.229	17.756	-7,66	121.381	116.651	-3,90
Dış Ticaret Hacmi	35.161	32.768	-6,81	225.677	206.683	-8,42
Dış Ticaret Dengesi	-3.297	-2.744	-16,78	-17.085	-26.618	55,80
İhr./ İth. Karşılama Oranı (%)	82,9	84,5		85,9	77,2	

Kaynak: T.C Ticaret Bakanlığı Veri Bülteni

Grafik 1: GTS'ye Göre Türkiye'nin Dış Ticaret Verileri (Milyon \$)

Kaynak: T.C Ticaret Bakanlığı Veri Bülteni

GTS kapsamında son 12 aylık dönemde,

- İhracat bir önceki döneme göre %7,51 oranında azalış ile 166 milyar 569 milyon dolar, ithalat ise %1,13 oranında artış ile 205 milyar 615 milyon dolar olmuştur.
- Dış ticaret hacmi bir önceki döneme göre %2,93 oranında azalarak 372 milyar 184 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. İhracatın ithalatı karşılama oranı ise %81,01 olmuştur.

Tablo 4: GTS'ye Göre Türkiye'nin Bulgaristan ile Dış Ticareti (Milyon \$)

YIL	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
2017	2.920	2.791	5.711	129
2018	2.817	2.546	5.363	271
2019	2.668	2.385	5.053	283

Kaynak: T.C. Ticaret Bakanlığı

Yukarıdaki grafikte Türkiye'nin Bulgaristan ile yaptığı ihracat ve ithalat verileri incelendiğinde;

İhracatımız 2017 yılında 2.9 milyar dolar, 2018 yılında 2.8 milyar dolar ve 2019 yılında 2.6 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

İthalatımız ise 2017'de 2.7 milyar dolar, 2018'de 2.5 milyar dolar ve 2019'da 2.3 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Bu ticaret verilerinde Bulgaristan ile son üç yılda dış ticaret fazlası verdiğimiz gözlerden kaçmamalıdır.

Tablo 5: GTS'ye göre Türkiye'nin Bulgaristan İle Dış Ticareti (Milyon \$)

Dış Ticaret	Ocak-Haziran		
	2019	2020	Değişim (%)
İhracat	1.384	1.143	-21
İthalat	1.164	1.013	-14.9
Dış Ticaret Hacmi	2.548	2.156	-18.1
Dış Ticaret Dengesi	220	130	

Kaynak: T.C. Ticaret Bakanlığı

Yukarıdaki grafikte Türkiye'nin Bulgaristan ile 2019 ve 2020 yılları Ocak-Haziran dönemi dış ticaret verileri bulunmaktadır. Buna göre 2019 Ocak-Haziran dönemi ihracatımız 1.3 milyar dolar, 2020 ihracatımız ise 1.1 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemlerde Bulgaristan'dan 2019 ithalatımız 1.1 milyar dolar, 2020 ithalatımız ise 1 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemlerde Bulgaristan ile olan dış ticaret dengemizin fazla verdiği gözlerden kaçmamalıdır.

4. BURSA'NIN BULGARİSTAN İLE DIŞ TİCARETİ

Tablo 6: ÖTS'ye Göre Bursa'nın Bulgaristan ile Dış Ticareti (\$)

YIL	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
2017	127.653.631	228.382.251	356.035.882	-100.728.620
2018	155.233.205	273.818.856	429.052.061	-118.585.651
2019	141.917.468	260.221.812	402.139.280	-118.304.344

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri Veri Tabanı

Yukarıdaki grafikte Bursa'nın Bulgaristan ile yaptığı dış ticaret verileri incelendiğinde;

Bursa'nın Bulgaristan'a ihracatı 2017'de 127.6 milyon dolar, 2018 yılında 155.2 milyon dolar ve 2019'da 141.9 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Bursa'nın Bulgaristan'dan ithalatı ise 2017'de 228.3 milyon dolar, 2018'de 273.8 milyon dolar ve 2019'da 260.2 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

İhracat-ithalat dengesinde ise Bursa dış ticaret açığı vermiş gibi gözükse de bu verilerin bir şehir ve ülke karşılaştırılması olduğu unutulmamalıdır. Bu sebeple Bursa'nın Bulgaristan'a ihracattaki başarısı gözlerden kaçmamalıdır.

5. KAYNAKÇA

1. BBC – <https://www.bbc.com/>
2. Dış İlişkiler Konseyi – www.cfr.org
3. Dünya Sağlık Örgütü Resmi Web Sitesi – <https://www.who.int/>
4. Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Bölge Ofisi Resmi Web Sitesi – <http://www.euro.who.int/en/home>
5. https://www.eulerhermes.com/tr_TR/covid-19.html
6. Euronews – www.euronews.com
7. Trademap – www.trademap.org
8. WHO Dünya Sağlık Örgütü www.who.int/
9. Uluslararası Çalışma Örgütü www.ilo.org
10. T.C. Ticaret Bakanlığı Bilgi Sistemi – www.ticaret.gov.tr
11. Türkiye İstatistik Kurumu – www.tuik.gov.tr
12. Vikipedi Özgür Ansiklopedi – www.wikipedia.org
13. Worldometers – <https://www.worldometers.info>
14. Statista – <https://www.statista.com/>
15. Kpmg <https://home.kpmg/xx/en/home.html>
16. DEİK <https://www.deik.org.tr/>
17. ÜİB <http://www.uib.org.tr/tr/default.html>
18. China-CEE Institute <https://china-cee.eu/>
19. Bulgaria Economy Briefing <https://china-cee.eu/2020/04/16/bulgaria-economy-briefing-epidemic-economy-the-first-impact-of-coronavirus-on-bulgarian-economy/>
20. Pandemic in Bulgaria https://en.wikipedia.org/wiki/COVID-19_pandemic_in_Bulgaria#Medication
21. Bulgaria Wors Case Economic Scenario <https://balkaninsight.com/2020/03/31/bulgaria-prepares-for-worst-case-economic-scenario/>
22. Attitudes and expectations of Bulgarians on Impact of COVID-19 <https://china-cee.eu/2020/05/25/bulgaria-social-briefing-the-attitudes-and-expectations-of-bulgarians-on-the-impact-of-covid-19-crisis/>
23. Share of economic sectors in Bulgaria <https://www.statista.com/statistics/373492/share-of-economic-sectors-in-the-gdp-in-bulgaria/>
24. GDP growth rate in Bugaria <https://www.statista.com/statistics/375184/gross-domestic-product-gdp-growth-rate-in-bulgaria/>
25. Trade balance of Bulgaria <https://www.statista.com/statistics/373624/trade-balance-of-bulgaria/>
26. Export of Bulgaria <https://www.statista.com/statistics/373511/export-of-goods-to-bulgaria/>
27. İmport of Bulgaria <https://www.statista.com/statistics/373510/import-of-goods-to-bulgaria/>
28. Bulgaria government and institution Measures in response to COVID-19 <https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2020/04/bulgaria-government-and-institution-measures-in-response-to-covid.html>
29. COVID-19 Bulgaristan <https://www.deik.org.tr/uploads/covid-19-bulgaristan.PDF>